

НАРЕДБА № 48 от 09.01.2012 г. за придобиване на квалификация по професията „Преводач жестомимичен език“

Обн. - ДВ, бр. 18 от 02.03.2012 г., в сила от 02.03.2012 г.;

Издадена от министъра на образованието, младежта и науката

Раздел I

Общи положения

Чл. 1. С тази наредба се определя Държавното образователно изискване (ДОИ) за придобиването на квалификация по професията 762050 „Преводач жестомимичен език“ от област на образование „Социални услуги“ и професионално направление 762 „Социална работа и консултиране“ съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Чл. 2. Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 762050 „Преводач жестомимичен език“ съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиването на трета степен на професионална квалификация за специалността 7620501 „Жестомимичен език“.

Чл. 3. Въз основа на ДОИ по чл. 1 и рамковата програма по чл. 10, ал. 3, т. 3 от Закона за професионалното образование и обучение се разработват учебни планове и учебни програми за обучението по специалността по чл. 2.

Раздел II

Съдържание на Държавното образователно изискване

Чл. 4. (1) С ДОИ по чл. 1 се определят професионалните компетенции в края на обучението по професията, които гарантират на обучаемия възможност за упражняване на професията 762050 „Преводач жестомимичен език“.

(2) Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията „Преводач жестомимичен език“ определя общата, отрасловата и специфичната задължителна професионална подготовка за професията, както и задължителната чуждоезикова подготовка по професията и избираемата подготовка.

(3) Съдържанието на всеки вид задължителна професионална подготовка по ал. 2 включва:

1. необходимите професионални компетенции (знания, умения и професионално-личностни качества);

2. тематичните области, от които се формира съдържанието на учебните предмети/модули.

Чл. 5. С ДОИ по чл. 1 се определят и входящото минимално образователно равнище, описанието на професията, целите на обучението, резултатите от ученето, изискванията към материалната база и изискванията към обучаващите.

Преходни и заключителни разпоредби

§ 1. Учебните планове и учебните програми за обучение по професията, действащи към влизане в сила на тази наредба, се прилагат до разработването и утвърждаването на учебните планове и учебните програми по чл. 3.

§ 2. Тази наредба се издава на основание чл. 17, т. 3 във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

§ 3. Наредбата влиза в сила от деня на обнародването ѝ в „Държавен вестник“.

Министър: Сергей Игнатов

Приложение към чл. 2
Държавно образователно изискване за придобиване на квалификация по професията „Преводач жестомимичен език“

Професионално направление:		
762	Социална работа и консултиране	
Наименование на професията:		
762050	Преводач жестомимичен език	
Специалност:		Степен на професионална квалификация:
7620501	Жестомимичен език	Трета

1. Входни характеристики

1.1. Изисквания за входящо минимално образователно равнище за ученици и за лица, навършили 16 години

За придобиване на трета степен на професионална квалификация по професията „Преводач жестомимичен език“ от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 ЗПОО (утвърден от министъра на образованието, младежта и науката със Заповед № РД-09-413 от 12.05.2003 г., изм. и доп. със Заповед № РД-09-04 от 08.01.2004 г., Заповед № РД-09-34 от 22.01.2004 г., Заповед № РД-09-255 от 09.04.2004 г., Заповед № РД-09-274 от 18.02.2005 г., Заповед № РД-09-1690 от 29.09.2006 г., Заповед № РД-09-828 от 29.06.2007 г., Заповед № РД-09-1891 от 30.11.2007 г., Заповед № РД-09-298 от 19.02.2009 г., Заповед № РД-09-1803 от 29.10.2009 г., Заповед № РД-09-621 от 18.05.2010 г., Заповед № РД-09-1728 от 01.12.2010 г., Заповед № РД-09-748 от 13.06.2011 г. и Заповед № РД-09-1805 от 09.12.2011 г.) входящото минимално образователно равнище е завършен седми клас или завършено основно образование.

За придобиване на трета степен на професионална квалификация по професията „Преводач жестомимичен език“ входящото минимално образователно равнище за лица, навършили 16 години, е завършено основно образование.

1.2. Изисквания за входящо квалификационно равнище или професионален опит

За обучение по професията „Преводач жестомимичен език“ с придобиване на трета степен на професионална квалификация не се изисква обучаваните да притежават професионална квалификация.

За лица, завършили курсове по жестомимичен език, за лица, умеещи да комуникират на жестомимичен език, както и за лица с професионален опит по тази професия, е необходимо надграждащо обучение, включващо усвояване на компетенции, които кандидатът за обучение не притежава до този момент.

2. Описание на професията

2.1. Трудови дейности, отговорности, личностни качества, особености на условията на труд, оборудване и инструменти, изисквания за упражняване на професията, определени в закони и подзаконови актове (здравословно състояние, правоспособност и др.)

Преводачът осъществява комуникацията между глухи (или хора с увреден слух) и хора, които чуват добре, като превежда от и на жестомимичен език съдържанието на изказвания както при разговор, така и при осъществяване на преводи пред публика, медии, официални институции и там, където е необходимо. Преводачът предава ясно, точно, без да променя смисъла и съдържанието на изказванията, като ползва българския самобитен жестомимичен език, калкирацията български жестомимичен език, дактилната (едноръчна и двуръчна българска азбука) система, включващи вербален и невербален компонент, както и книжовния български език.

За осъществяване на ефективен превод преводачът трябва да се съобразява с образователното и квалификационното равнище на аудиторията. В зависимост от спецификата на аудиторията преводачът се стреми да прилага подходящи правила, които

да улеснят усвояването на предоставената информация. При необходимост преводачът трябва да адаптира изреченията със сложни конструкции към по-прости, да дактилира или да перифразира абстрактни понятия, за които няма подходящи жестове в българския жестомимичен език, като не трябва да променя смисъла на изказването.

Преводачът осъществява превод при граждански и други ритуали (сватби, погребения, кръщенета и други лични празници), при посещения на културни изяви (музеи, опера, театър и др.), в религиозни храмове, на спортни събития, в данъчни и социални служби, болници, административни институции, съд, полиция, като използва набор от специфични символи, свързани със спецификата на събитието, и се съобразява с емоционалната атмосфера, изразявайки я чрез съответната мимика на лицето.

Преводачът разчита и тълкува изказвания, направени от хора с проблеми със слуха, като познава както официалния български (калкирация), така и самобитния български жестомимичен език. Словесният (устният) или жестомимичният превод може да бъде последователен или синхронен (симултанен).

Преводачът подпомага комуникацията между нечуващите ученици и студенти, интегрирани в училищата и в други обучаващи институции, с преподавателите и с колегите (съучениците) им с цел по-лесно усвояване на изучавания материал и навременното отстраняване на проблеми и недоразумения; спомага за повишаване на доверието и уважението между тях.

С поведението си в неформална среда (извън образователните институции) преводачът възпитава глухите (или хората с увреден слух) в усвояване на основните правила при използване на българския книжовен (официален) жестомимичен език. При необходимост обяснява смисъла на новите за аудиторията думи, като демонстрира съответните жестове, ако има такива, или дактилира, в случай че няма жест.

Преводачът носи персонална отговорност за верността и точността на направения превод. При извършване както на лични, така и на преводи пред официални институции трябва да проявява дискретност и конфиденциалност.

Работи в закрити помещения, а също така и на открито. Няма строго определено работно време и се съобразява с времето на провеждане на събитието, на което е поканен да превежда.

Преводачът трябва да има добър слух, добра зрителна, двигателна (моторна), слухова памет (услужлива памет), отчетлива и точна артикулация, пластични ръце и изразителна лицева мимика. Поради спецификата на работата се изисква физическа и психическа издръжливост и уравновесеност, пълна концентрация, схватливост, бърза реакция и самообладание. Преводачът трябва да бъде търпелив, принципен, коректен, лоялен, комуникативен, да умее да работи в екип, да има познания по риторика. За да вдъхва доверие, е необходимо да поддържа добър и приветлив външен вид.

Преводачът трябва да познава добре психиката, културата, традициите и манталитета на глухите (и хората с увреден слух) и да проявява емпатия; да владее на необходимото ниво българския жестомимичен език, да притежава обща езикова култура, като непрекъснато се развива чрез самоподготовка и самообучение.

Поради високите изисквания към преводача, налагащи непрекъснатата концентрация, той е пълноценен да превежда качествено в рамките на 1 час, след което задължително се осигурява почивка от половин час. Работното му време не трябва да надвишава 5 часа.

2.2. Възможности за продължаване на професионалното обучение

Завършилият професионално обучение по професията „Преводач жестомимичен език“ с придобиване на трета степен на професионална квалификация може да участва в надграждащо обучение за усвояване на умения за осъществяване на преводи като вещи лица в съда и полицията. При условие че има необходимата образователно-квалификационна степен, може да участва в допълнително обучение с цел да се подготви да работи като учител, сурдопедагог, психолог, логопед за работа с нечуващи деца и възрастни.

2.3. Възможности за професионална реализация съгласно Националната класификация на професиите и длъжностите (НКПД - 2011), утвърдена със Заповед № РД-01-931 от 27.12.2010 г. на министъра на труда и социалната политика, изм. и доп. със заповеди № РД-01-204 от 28.02.2011 г., № РД-01-426 от 30.05.2011 г. и № РД-01-529 от 30.06.2011 г.

Лицата, придобили трета степен на професионална квалификация по професията „Преводач жестомимичен език“, могат да заемат длъжности, предполагащи работа с клиенти (включително глухи или хора с увреден слух), в институции на държавната и общинската администрация, транспорта, полицията, съда, КАТ, банки, бюра по труда, социални служби, здравни заведения, обучаващи институции, музеи, театър, кино, фирми за организиране на обредно-ритуални дейности, организации от системата на Съюза на глухите в България, електронните медии и др.

Придобилите трета степен на професионална квалификация по професията „Преводач жестомимичен език“ могат да постъпват на работа на длъжности (професии) от единична група 2643-3017 Преводач, жестомимичен превод, както и други длъжности, включени при актуализиране на НКПД.

3. Цели на обучението

3.1. Цели на обучението по общата задължителна професионална подготовка - единна за всички професионални направления

След завършване на обучението по професията обучаваният трябва да:

- познава нормативната уредба за здравословни и безопасни условия на труд, познава и прилага основните правила за безопасна работа с офис техника на работното място, познава и използва лични предпазни средства, не замърсява при работа околната среда;

- умее да осъществява ефективна комуникация, да формулира проблеми, да задава въпроси и прави отчет за извършената работа;

- умее да работи в екип, да изпълнява конкретни задачи съвместно с членовете на екипа, като им съдейства и оказва помощ, отнася се с чувство на отговорност при изпълнение на поставените му задачи;

- познава стопанското устройство на страната, разбира действащите икономически отношения, процеси и явления, прави изводи за факторите, които ги пораждат;

- познава пазарните отношения, мястото и ролята в тях на отделните лица, предприятията, институциите и държавата, разбира взаимната връзка между икономика и околна среда;

- изработва и оформя работна документация, прилага техники на презентирание;

- познава трудовото законодателство, разбира договорните отношения между работодател и работник, знае правата и задълженията си съгласно Кодекса на труда;

- разбира своята роля в живота на глухите и хората с увреден слух, разбира последиците от поведението си и поема отговорност за своите действия;

- съзнава необходимостта и се стреми да повишава професионалната си квалификация;

- познава и прилага общите правила за работа с компютър, умее да ползва програмни продукти за създаване на текст, може да работи с офис оборудване;

- осъществява устна и писмена комуникация на чужд език при изпълнение на трудовите си задължения.

3.2. Цели на обучението по отрасловата задължителна професионална подготовка - единна за всички професии от професионално направление 762 „Социална работа и консултиране“

След завършване на обучението по професията обучаваният трябва да:

- познава законовата и подзаконовата нормативна база по отношение на: социалните услуги в общността; обучението и образованието на деца със специални образователни потребности; социалното подпомагане; закрилата на детето; работата с хора с увреждания; насърчаването на заетостта;

- умее да улеснява взаимодействието между потребителите на преводачески услуги и външни лица, институции, организации.

3.3. Цели на обучението по специфичната за професията „Преводач жестомимичен език“ задължителна професионална подготовка

След завършване на обучението по професията обучаваният трябва да:

- владее българския жестомимичен език и българската езикова култура;
- развива постоянно уменията си за прилагане на жестомимичния език - чрез самообучение и самоподготовка;
- познава и спазва професионалната етика в работата си.

4. Резултати от ученето

Компетенции	Резултати от ученето Обучаваният трябва да:
<i>Общи за професията „Преводач жестомимичен език“</i>	
1. Спазва правилата за здравословни и безопасни условия на труд и опазва околната среда при изпълнение на задълженията си	1.1. Посочва последователността на действие при различни ситуации, изискващи оказване на долекарска помощ 1.2. Разпознава опасните ситуации, които могат да възникнат по време на работа, и предприема действия за тяхното предотвратяване 1.3. Използва по предназначение лични предпазни средства 1.4. Познава правилата и процедурите за пожарна и аварийна безопасност 1.5. Използва по предназначение средства за противопожарна защита (кофпомпа, пожарогасител и др.) 1.6. Познава и спазва правилата за задължителни почивки при извършване на превод за продължително време 1.7. Използва различни техники за бързо възстановяване от физическата умора по време на почивките при продължителен превод
<i>Специфични за специалност 7620501 „Жестомимичен език“</i>	
2. При комуникация с хора с проблеми в слуха проявява съпричастност и разбиране към проблемите им	2.1. Познава термините, характеризиращи степента на увреденост на слуха 2.2. Познава функциите на институциите в България, които работят с глухи хора 2.3. Познава спецификата при осъществяване на комуникация с и между глухи хора 2.4. Описва факторите, от които зависи успешната комуникация с глухи хора 2.5. Открива „бариерите“, които възпрепятстват комуникацията с глухи хора, и се старая да ги преодолява 2.6. Познава видовете технически средства за глухи хора, предназначени да улеснят комуникацията с и между тях 2.7. Съзнава ролята на преводача по жестомимичен език за осигуряване на по-благоприятна социална среда за глухите хора 2.8. Познава правата и задълженията на преводача 2.9. Познава нормите и спазва етичния Кодекс на жестомимичните преводачи в България

Компетенции	Резултати от ученето Обучаваният трябва да:
3. Осъществява жестомимичен превод при граждански и други ритуали (сватби, погребения, кръщенета и други лични празници), като подпомага създаването на подходяща емоционална атмосфера	3.1. Познава специфичните жестове, характерни за различните видове ритуали 3.2. Използва характерни жестове в зависимост от вида на ритуала 3.3. Умее да предразполага и да създава подходяща атмосфера в зависимост от случая, при който се осъществява жестомимичният превод
4. Подпомага комуникацията с преподавателите на нечуващите ученици, студенти, нечуващи родители и обучавани възрастни	4.1. Познава видовете обучаващи институции за деца и възрастни в страната, както и правилата за вътрешния ред в тях 4.2. Използва разнообразни възможности за пълноценно включване в обучението на лицата с увреден слух 4.3. Познава процедурата за получаване на разрешение за придружаване в училище на деца с проблеми на слуха
5. Поддържа нивото си на професионална подготовка и полага грижи за непрекъснато повишаване на квалификацията си на преводач	5.1. Търси допълнителна информация в справочници и речници, за да обогатява речника си 5.2. Включва се в тематични курсове, семинари и други форми, които подпомагат професионалното му развитие 5.3. Проучва добрите международни практики, свързани с повишаване на квалификацията на жестомимичните преводачи
6. Провежда разяснителни мероприятия за произхода и ролята на жестомимичния език	6.1. Описва историческото възникване и развитие на жестовете и тяхното прилагане в различни ситуации 6.2. Изброява видовете жестове и мимики 6.3. Обяснява значението на жестомимиката за глухите хора
7. Владее дактилната реч	7.1. Познава структурата на дактилната реч – българската едноръчна и двуръчна азбука 7.2. Описва функциите на дактилната реч при комуникацията както между глухи, така и между хора с проблеми в слуха и хора с нормално развит слух
8. Владее българския самобитен (битов) жестомимичен език	8.1. Умее да тълкува аграматичната реч, използвана при изказвания и провеждане на разговор 8.2. Предава точно и на правилен български език аграматичната реч при изказвания и разговор
9. Ползва българския официален (калкираш) жестомимичен език	9.1. Владее официалния български жестомимичен език, с който точно превежда (калкира) думите и фразите в говоримия език 9.2. Предава различна информация на хората с проблеми на слуха чрез използване на официалния (калкираш) жестомимичен език
10. Разбира жестомимичния разговор	10.1. Умее да тълкува разговор между глухи хора 10.2. Умее ясно и точно да предаде съдържанието на проведения

Компетенции	Резултати от ученето Обучаваният трябва да:
между глухи хора	разговор
11. Предава (превежда и тълкува) информацията на неграмотни глухи хора и на такива, които не са живели в среда на глухи хора	11.1. Познава особеностите на основните видове жестове – посочващи, рисуващи, копиращи, имитиращи 11.2. Ползва богат арсенал от жестове (посочващи, рисуващи, копиращи, имитиращи) със съответния мимически израз на лицето
12. Предава информация на чуващи от глухи хора, които не са живели сред други глухи и имат свой език на жестовете	12.1. Познава битовата жестова реч на основата на уменията и познанията, които има за аграматичния начин на изразяване на глухите хора 12.2. Владее начините и средствата, с които глухите хора общуват помежду си 12.3. Ясно и точно тълкува смисъла на изказването на глухите и го предава на чуващите
13. Притежава познания за психологическо въздействие и степента на разбиране на жестомимичния превод	13.1. Познава основите на психологията, методите и начините за изследване на психологическите характеристики на хората с увреден слух 13.2. Прилага методи и техники за предразполагане на хората с увреден слух и с цел повишаване степента на разбиране на жестомимичния превод
14. Посредничи между глухите и хората с нормален слух	14.1. Пълноценно осъществява взаимовръзка между хора с проблеми на слуха и обществото 14.2. Навременно осигурява на хората, които не чуват, актуална, пълноценна и динамична информация
15. Осъществява превод между лица с нормален и лица с увреден слух в различни ситуации – в ежедневието и при посещение в различни официални институции – медицински заведения, обучаващи институции, администрации и др.	15.1. Разбира и предоставя информация от и на глухи хора в широк контекст, без да допуска значителни пропуски и неточности, лице в лице, използвайки мултимедийна информация (телевизия, видео, ЦД), в официални случаи и в ежедневието, както и при превод на група лица 15.2. Превежда с точен жест, ясна и отчетлива артикулация, придружена от съответната мимика на лицето, като се стреми да изразява и емоционално състояние 15.3. Съобразява се с лицата, които участват в разговора – степен на грамотност, образователно равнище, степен на разбиране на техниките за превод (жестове, дактилна система или калкиращ език)
16. Осъществява превод пред аудитория	16.1. Посочва изискванията към мястото, от което трябва да превежда – фон, осветеност, шум, разстояние до аудиторията, размери на помещението, ниво на шум и др. 16.2. Подбира и подготвя предварително, ако е необходимо, мястото, от което ще осъществи превода 16.3. Осигурява предварително документи, доклади, презентации, свързани със събитието

Компетенции	Резултати от ученето Обучаваният трябва да:
	16.4. Осъществява предварителен разговор-среща с лекторите, за да уточни темпото на говорене, знаците за забавяне, ускоряване и др. 16.5. Посочва изискванията към външния вид на преводача (вид, цвят на облеклото, грим, прическа, брада и мустаци, бижута) 16.6. Прави самооценка на уменията си да осъществи превод по зададена тема (доклад, презентация) 16.7. Търси допълнителна информация, за да обогати речника си 16.8. Запознава се предварително с подготвените материали 16.9. Подбира подходящи технически средства (микрофон, видеостена, лаптоп, проектор за онагледяване и др.)
17. Осъществява превод и подпомага провеждане на дискусия между чуващи и нечуващи хора	17.1. Коректно и прецизно предава информацията между участниците в общуването, като използва подходящи методи и похвати на жестомимичния език, без да взема отношение към дискусията 17.2. Подбира и прилага конкретни методи и похвати за предразполагане на аудиторията, пред която превежда

5. Изисквания към материалната база

Учебният кабинет е оборудван със: работно място на всеки обучаван (работна маса и стол), работно място на обучаващия (работна маса и стол), дъска за писане, шкафове, гладка стена за окачване на табла, компютър с подходящи програмни продукти, учебни видеофилми, мултимедия, огледала, видеотехника за записване и възпроизвеждане на филм, екран, речници на българския жестомимичен език, други средства за обучение и дидактическа техника.

Кабинетът трябва да осигурява възможности за използване на интерактивни методи за преподаване, достатъчно пространство за работа по двойки и в малки групи, лесно преносими мебели и др.

Обучаващата институция трябва да разполага с помещение (клуб) с подходящо обзавеждане, предразполагащо към общуване между хора с проблеми със слуха, мека мебел, ниски масички, удобни столове.

6. Изисквания към обучаващите

Право да преподават теория по професията „Преводач жестомимичен език“ - трета степен на професионална квалификация, имат лица с образователно-квалификационна степен „магистър“ или „бакалавър“ със специалности от областите „Педагогически науки“, „Хуманитарни науки“, „Социални, стопански и правни науки“ от Класификатора на областите на висше образование и професионалните направления, приет с ПМС № 125 от 2002 г. (ДВ, бр. 64 от 2002 г.) с квалификация „Преводач по жестомимичен език“.

Преподавателите по практика трябва да имат квалификация по „Преводач по жестомимичен език“ и 10 години практика като преводачи по жестомимичен език.

Препоръчително е на всеки три години обучаващите да преминават курс за актуализиране на професионалните знания и умения.